

De heer David CLARINVAL
Vice-eersteminister en minister van Middenstand,
Zelfstandigen en KMO's
Karmelietenstraat 15 – 6de verdieping
1000 BRUSSEL

Brussel, 26 oktober 2023

Geachte heer Vice-eersteminister,

Betreft: Reacties van de instituten op de publieke stellingname van de Hoge Raad omtrent het uitblijven van het normatief kader voor een aantal wettelijke opdrachten

Op 22 juni 2022 heeft de Hoge Raad voor de Economische Beroepen beslist over te gaan tot de openbaarmaking op de website van de Hoge Raad van zijn eigen stellingname in toepassing van artikel 31, § 7, in fine van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren, omtrent het ontbreken van een normatief kader toepasselijk op de economische beroepsbeoefenaars omtrent een viertal wettelijke opdrachten (“ontwerp van effectennorm”, “ontwerpnorm omzetting”, “ontwerpnorm fusies-splitsingen” en “ontwerpnorm ontbinding en vereffening”) in het Wetboek van vennootschappen en verenigingen (WVV) (zowel aan bedrijfsrevisoren als aan gecertificeerde accountants toevertrouwd).

Middels een schrijven van 5 en 26 juli 2023 vanwege de Voorzitter en de Ondervoorzitter van het ITAA enerzijds en middels een schrijven van 7 juli 2023 vanwege de Voorzitter van het IBR anderzijds hebben de instituten van de economische beroepen formeel gereageerd op deze stellingname van de Hoge Raad.

De Hoge Raad betreurt het om te moeten vaststellen dat het IBR en het ITAA er nog steeds niet in geslaagd zijn om tegemoet te komen aan het uitdrukkelijk verzoek vanwege de Hoge Raad om voor een aantal wettelijke opdrachten een – gezamenlijk uitgewerkt – normatief kader, ter goedkeuring (wat het IBR betreft) en voor advies (wat het ITAA betreft) aan de Hoge Raad voor te leggen.

***

Hierbij wenst de Hoge Raad u ervan op de hoogte te brengen dat hij, in het kader van zijn vergadering van 19 oktober 2023, heeft beslist over te gaan tot het opstellen en verzenden van de volgende brieven gericht aan het IBR en het ITAA en aan het ITAA alleen, in bijlage bij onderhavig schrijven:

- Schrijven van de Hoge Raad d.d. 26 oktober 2023 aan het IBR en het ITAA inzake de reacties van de instituten op de publieke stellingname van de Hoge Raad omtrent het uitblijven van het normatief kader voor een aantal wettelijke opdrachten; en
- Schrijven van de Hoge Raad d.d. 26 oktober 2023 aan het ITAA inzake het normatief kader inzake kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing.

Intussen houdt de Hoge Raad zich uiteraard steeds ter beschikking voor nadere toelichting en voor verder overleg met de instituten en blijft hij hopen dat de voorgelegde ontwerpnormen het voorwerp mogen uitmaken van een gezamenlijk normatief initiatief ter zake vanwege de betrokken instituten.

Met voorname hoogachting,

Jean-Marc DELPORTE
Voorzitter

Bijlagen.

Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR)
De heer Patrick VAN IMPE
Voorzitter
Emile Jacqmainlaan 135/1
1000 BRUSSEL

Instituut van de Belastingadviseurs en
de Accountants (ITAA)
De heer Bart VAN COILE
Voorzitter
Emile Jacqmainlaan 135/2
1000 BRUSSEL

Brussel, 26 oktober 2023

Geachte heren Voorzitters,
Geachte heer VAN IMPE,
Geachte heer VAN COILE,

Betreft : Reacties van de instituten op de publieke stellingname van de Hoge Raad omtrent het uitblijven van het normatief kader voor een aantal wettelijke opdrachten

Op 22 juni 2023 heeft de Hoge Raad voor de Economische Beroepen beslist over te gaan tot de openbaarmaking op de website van de Hoge Raad van zijn eigen stellingname in toepassing van artikel 31, § 7, *in fine* van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren, omtrent het ontbreken van een normatief kader toepasselijk op de economische beroepsbeoefenaars omtrent een viertal wettelijke opdrachten (“ontwerp van effectennorm”, “ontwerpnorm omzetting”, “ontwerpnorm fusies-splitsingen” en “ontwerpnorm ontbinding en vereffening”) in het Wetboek van vennootschappen en verenigingen (WVV) (zowel aan bedrijfsrevisoren als aan gecertificeerde accountants toevertrouwd).

Middels een schrijven van 5 en 26 juli 2023 vanwege de Voorzitter en de Ondervoorzitter van het ITAA enerzijds en middels een schrijven van 7 juli 2023 vanwege de Voorzitter van het IBR anderzijds hebben de instituten van de economische beroepen formeel gereageerd op deze stellingname van de Hoge Raad.

Middels een mail ontvangen op 12 oktober 2023 vanwege Inge VANBEVEREN, adjunct-secretaris-generaal van het IBR, werd een gezamenlijk schrijven van het IBR en het ITAA van 11 oktober 2023 overgemaakt met daarin een gezamenlijk voorstel van paragraaf omtrent het kwaliteitsbeheersingssysteem in de kantoren, dat kan worden ingevoegd in de ontwerpnormen inzake de gedeelde wettelijke opdrachten en het voorwerp was van het gezamenlijk onderhoud van 19 oktober 2023 van de Voorzitters van de instituten met de leden van de Hoge Raad.

Tijdens het gezamenlijk onderhoud van 19 oktober 2023 op de Hoge Raad werd bevestigd dat het gezamenlijk voorstel van paragraaf omtrent het kwaliteitsbeheersingssysteem in de kantoren wordt ingevoegd in de ontwerpnormen inzake de “gedeelde” wettelijke opdrachten.

De Hoge Raad is verheugd dat de instituten uiteindelijk tot een gezamenlijk voorstel van paragraaf omtrent het kwaliteitsbeheersingssysteem in de kantoren zijn gekomen. Ter gelegenheid van het gezamenlijk onderhoud van 19 oktober 2023 drong hij bij de instituten aan op een verdere planning en timing opdat de instituten voor de vier voormelde wettelijke opdrachten een – gezamenlijk volledig uitgewerkt – normatief kader – te beginnen met het “ontwerp van effectennorm”, en vervolgens, rekening houdend met de gewijzigde toepasselijke wettelijke bepalingen, de “ontwerpnorm omzetting”, de “ontwerpnorm fusies-splitsingen” en de “ontwerpnorm ontbinding en vereffening” – ter goedkeuring (wat het IBR betreft) en voor advies (wat het ITAA betreft) aan de Hoge Raad voor te leggen.

***

De Hoge Raad merkt op dat het IBR in zijn schrijven van 7 juli 2023 door de verwijzing naar ISQM te schrappen het debat over de kantoororganisatie en de interne kwaliteitsbeheersing loskoppelt van de vier ontwerpnormen en dus akkoord gaat met zijn eigen voorstel van formulering aan het ITAA van januari 2023:

“Deze betwiste bepaling zal vervangen worden door de volgende formulering, die reeds begin 2023 door het IBR werd voorgesteld: “De beroepsbeoefenaar dient over een kwaliteitsbeheersingssysteem te beschikken zodat wordt verzekerd dat de opdracht uitgevoerd wordt overeenkomstig de hoogst mogelijke kwaliteitsstandaarden en -waarborgen.”.

En in het Frans: « Le professionnel doit disposer d’un système de gestion de la qualité afin de garantir que la mission est exécutée conformément aux normes et garanties de qualité les plus élevées possibles. ».

Het ITAA heeft u reeds in zijn schrijven van 16 januari 2023 meegedeeld geen bezwaar te hebben tegen deze formulering.”

In het schrijven van 16 januari 2023 van het ITAA poneerde het ITAA daaromtrent reeds het volgende:

“Het ITAA heeft principieel geen bezwaar tegen bovenstaande formulering. Wij willen echter ten alle koste vermijden dat er in de toekomst opnieuw een conflict zou ontstaan omwille van een verschillende interpretatie van de bewoordingen “hoogst mogelijke”. Voor het ITAA moeten de woorden “hoogst mogelijke” intrinsiek gelinkt worden aan de verplichte evenredigheidstoets voor onze beroepsreglementering. En dat wil zeggen dat wat het “hoogst mogelijke” voor het IBR betekent (in casu de ISQM), niet noodzakelijk hetzelfde betekent als het “hoogst mogelijke” voor het ITAA.”

In het bijkomend schrijven van 26 juli 2023 van het ITAA, als reactie op het schrijven van het IBR van 7 juli 2023, herhaalt het ITAA opnieuw voormelde stelling en vraagt het aan het IBR om deze interpretatie te bevestigen:

“We hopen dat u begrip heeft voor onze bezorgdheid bij dit voorstel en voor de formele beslissing van onze raad, die alleen maar akkoord gaat met deze formulering indien het IBR formeel bevestigt dat de interpretatie van “hoogst mogelijke” voor het ITAA niet dezelfde is als de interpretatie ervan voor het IBR. Met andere woorden: Voor het IBR geldt de ISQM, voor het ITAA zijn eigen kwaliteitsbeheersingsnorm.

Wij benadrukken open te blijven staan voor een compromis dat effectief een einde zal brengen aan dit conflict.

We willen ook benadrukken dat het ITAA, samen met de Hoge Raad, verder zal blijven werken aan de ontwikkeling van een normatief kader in dit kader.”

De Hoge Raad stelt vast dat de discussie tussen beide instituten betrekking had op slechts twee woorden in de formulering, met name “hoogste mogelijke”, en het ITAA zijn interpretatie daarvan door het IBR wenst bevestigd te zien.

Aangezien beide instituten lid zijn van IFAC en dus de IFAC-lidmaatschapsvereisten hebben onderschreven, kan er inzake kwaliteitsbeheersing worden verwezen naar de IFAC *Statements of Membership Obligations* (SMO), waarvan SMO 1 - *Quality Assurance* in paragrafen 11 en 14 het volgende bepaalt:

“11. IFAC member organizations shall identify and undertake actions to: (a) have ISQC 1 and other relevant standards adopted and implemented as required by SMO 3—International Standards on Auditing and Other IAASB Pronouncements; and (b) requirements established for firms to implement a system of quality control in their jurisdictions.

14. Recognizing the significant shift from quality control standards to quality management standards, IFAC member organizations should begin to identify and undertake actions to: (a) have ISQM 1 and other relevant standards adopted and implemented as required by SMO 3—International Standards on Auditing and Other IAASB Pronouncements; and (b) establish requirements for firms to design, implement and operate a system of quality management in their jurisdictions within a reasonable timeframe.”

Het is evenwel nuttig om inzake de lidmaatschapsvereisten de paragrafen 7 en 8 van de *Preface to the SMO* te vermelden:

“7. IFAC member organizations have an obligation to identify and undertake actions to fulfill the requirements set out within the SMOs. The use of the word “shall” in specific provisions of the SMOs imposes a requirement on the member organization to comply with those provisions in accordance with the applicability framework as outlined in each SMO. Other sections using present tense serve as explanatory or application material to support the related requirement(s).

8. IFAC recognizes that its member organizations operate under different national legal and regulatory frameworks and are comprised of professionals working in different sectors of the accountancy profession. Accordingly, IFAC member organizations in different jurisdictions may have different degrees of responsibility for meeting the requirements in each SMO.”

Specifiek voor SMO 1 - *Quality Assurance* bepaalt paragraaf 6 het volgende:

“6. IFAC recognizes that its member organizations operate under different national legal and regulatory frameworks and are comprised of professionals working in different sectors of the accountancy profession. Accordingly, IFAC member organizations in different jurisdictions may have different degrees of responsibility for meeting the requirements in this SMO and should refer to the applicability framework located in the Preface section.”

Gelet op het voorgaande en met het oog op een *level playing field* is de Hoge van mening dat voor de bedrijfsrevisoren ISQM – zie in dit verband het schrijven van de Hoge Raad van 10 februari 2023 aan de federale Minister, bevoegd voor Economie, in verband met de goedkeuring van het IBR-ontwerp van “norm inzake de toepassing van de internationale standaarden voor kwaliteitsmanagement 1 en 2 (ISQM 1 en 2) en van ISA 220 (Herzien) in België” – en voor de gecertificeerde accountants ISQM of een aan ISQM gelijkwaardige norm het normatief kader inzake kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing vormt voor de uitvoering van deze zogenaamde “gedeelde” opdrachten.

In dit verband vermeldt het IBR in zijn schrijven van 7 juli 2023:

“De Raad van het IBR heeft vastgesteld dat het belang van een duidelijk en gemeenschappelijk normatief kader voor de uitvoering van deze opdrachten voor de Belgische normatieve instanties prevaleert en dat het debat over de toepassing van een “level playing field” voor de kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing niet langer wordt gevoerd in het kader van deze ontwerpnormen.

Wat de gecertificeerde accountants betreft, komt het toe aan de Hoge Raad voor Economische Beroepen om samen met het ITAA te zorgen voor een passend regelgevend kader, zodat de organisatie van de kantoren kan garanderen dat deze opdrachten worden uitgevoerd in het algemeen belang, en er tegelijkertijd voor te zorgen dat onze twee economische beroepen werken binnen vergelijkbare kaders die een goede en gezonde concurrentie tussen alle betrokken beroepsbeoefenaars garanderen. (...)”

In dezelfde lijn wordt in het schrijven van het ITAA van 26 juli 2023 benadrukt *“dat het ITAA, samen met de Hoge Raad, verder zal blijven werken aan de ontwikkeling van een normatief kader in dit kader.”*

De Hoge Raad juicht deze evolutie toe en kijkt het overmaken door het ITAA van ontwerpnormen inzake kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing – waarvan volgens de Voorzitter van het ITAA tijdens het gezamenlijk onderhoud van 19 oktober 2023 het aannemen ervan op de vergadering van de Raad van het ITAA van november 2023 staat geagendeerd – alvast met veel interesse tegemoet.

Vanuit zijn wettelijke bevoegdheid om te waken over het algemeen belang en de vereisten van het maatschappelijke verkeer – die niet gediend zijn met een normatief kader inzake de uitvoering van een wettelijke opdracht, dat inhoudelijk verschillend zou zijn al naargelang de beroepsbeoefenaar, die deze wettelijke opdracht uitvoert, tot het ene dan wel tot het andere instituut behoort – roept de Hoge Raad de instituten op om – parallel met de opmaak van ontwerpnormen inzake kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing – hun initiatiefrecht op normatief vlak daadwerkelijk ten uitvoer te leggen en op korte termijn een gezamenlijke ontwerpnorm, dat rekening houdt met de gewijzigde toepasselijke wettelijke bepalingen, voor elk van de vier “gedeelde” wettelijke opdrachten aan de Hoge Raad voor te leggen.

De Hoge Raad verzoekt de instituten uitdrukkelijk om hem spontaan en regelmatig op de hoogte te brengen van de stappen die de instituten ondernemen om dit dossier te deblokken en/of van de eventuele specifieke moeilijkheden die de instituten hierbij ondervinden. Voor de Hoge Raad is het immers noodzakelijk om uiterlijk tegen begin 2024 een volledig zicht te hebben op de vooruitgang van onderhavig dossier, met inbegrip van de reeds ondernomen stappen en een precieze timing van de nog te ondernemen stappen.

***

De Hoge Raad blijft zich intussen zoals steeds ter beschikking houden voor verder overleg met de instituten en spreekt de hoop uit dat de ontwerpnormen effectief op korte termijn het voorwerp mogen uitmaken van een gezamenlijk normatief initiatief ter zake vanwege de betrokken instituten.

Met het oog op transparantie wordt een kopie van dit schrijven overgemaakt aan de Minister bevoegd voor Economie, aan de Minister van Middenstand en aan de Voorzitster van het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren.

Wij kijken alleszins met belangstelling uit naar uw spoedige berichten.

Met voorname hoogachting,

Jean-Marc DELPORTE
Voorzitter

Instituut van de Belastingadviseurs en
de Accountants (ITAA)
De heer Bart VAN COILE
Voorzitter
Emile Jacqmainlaan 135/2
1000 BRUSSEL

Brussel, 26 oktober 2023

Geachte heer Voorzitter,
Geachte heer VAN COILE,

Betreft :   **Reactie van het ITAA op de publieke stellingname van de Hoge Raad -
normatief kader inzake kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing**

Wij verwijzen naar het schrijven van de Hoge Raad van 22 juni 2023, gericht aan uw instituut en aan het IBR, omtrent het ontbreken van een normatief kader, toepasselijk op de economische beroepsbeoefenaars, omtrent een viertal wettelijke opdrachten (“ontwerp van effectennorm”, “ontwerpnorm omzetting”, “ontwerpnorm fusies-splitsingen” en “ontwerpnorm ontbinding en vereffening”) in het Wetboek van vennootschappen en verenigingen (WVV) (zowel aan bedrijfsrevisoren als aan gecertificeerde accountants toevertrouwd).

Hierin verzocht de Hoge Raad zowel uw instituut als het IBR nogmaals uitdrukkelijk om het initiatiefrecht op normatief vlak ten uitvoer te leggen en op korte termijn een gezamenlijk ontwerp van norm voor de vier wettelijke opdrachten aan de Hoge Raad voor te leggen.

Middels een schrijven van 5 en 26 juli 2023 heeft u, samen met de Ondervoorzitter van uw instituut, formeel gereageerd op deze stellingname van de Hoge Raad. Maar helaas moet de Hoge Raad op heden vaststellen dat door de instituten nog steeds **geen enkel gezamenlijk ontwerp van norm voor voormelde wettelijke opdrachten** is voorgelegd.

Op 12 oktober 2023 werd er wel een gezamenlijk voorstel van paragraaf omtrent het kwaliteitsbeheersingssysteem in de kantoren, aan de Hoge Raad voorgelegd, waarvan het de bedoeling is dat het voorstel wordt ingevoegd in de ontwerpnormen inzake de gedeelde wettelijke opdrachten en het voorwerp was van het gezamenlijk onderhoud van 19 oktober 2023 van de Voorzitters van de instituten met de leden van de Hoge Raad.

Tijdens het gezamenlijk onderhoud van 19 oktober 2023 op de Hoge Raad werd bevestigd dat het gezamenlijk voorstel van paragraaf omtrent het kwaliteitsbeheersingssysteem in de kantoren wordt ingevoegd in de ontwerpnormen inzake de “gedeelde” wettelijke opdrachten.

Evenmin is de Hoge Raad door uw instituut in kennis gesteld van de stand van zaken op het vlak van de voorbereiding van een **ontwerpnorm inzake kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing voor de leden van het ITAA**. Volgens uw schrijven van 9 mei 2023, was het evenwel voorzien *“om de werkzaamheden in het kader van dit ontwerp van norm inzake interne kwaliteitsbeheersing af te ronden tegen de zomervakantie, waarna deze kan voorgelegd worden ter advies aan de Hoge Raad”*.

A *fortiori*, aangezien het gezamenlijk voorstel van paragraaf omtrent het kwaliteitsbeheersingssysteem in de kantoren het volgende vermeldt: *“Dit kwaliteitsbeheersingssysteem wordt opgezet in overeenstemming met de respectieve normen die van toepassing zijn binnen elk instituut en die zijn goedgekeurd volgens de wettelijk voorziene procedure.”* (eigen markering)

Voor de gecertificeerde accountants vermeldt artikel 38 van wet van 17 maart 2019: *“De beroepsbeoefenaar organiseert zijn beroepsactiviteiten in functie van de aard en de omvang van zijn cliëntenbestand en evenredig met de complexiteit van de opdrachten die hij uitvoert. Hij voorziet de gepaste organisatorische en financiële middelen.”*

Artikel 34, 1° van het KB van 9 december 2019 tot vastlegging van een reglement inzake de kwaliteitstoetsing van de externe leden van het Instituut van de accountants en de belastingconsulenten en tot nadere regeling van het gebruik van de opdrachtbrief bepaalt: *“Op de overeengekomen datum begeeft de toetsers zich naar het kantoor van de beroepsbeoefenaar om zich ervan te vergewissen: 1° dat de beroepsbeoefenaar over een systeem van interne kwaliteitsbeheersing beschikt, en een organisatie aangepast aan de omvang en aan de aard van zijn kantoor en van zijn activiteiten;”*

De Hoge Raad heeft kennis van de vragenlijsten voor de kwaliteitstoetsing, maar is van oordeel dat er nood is aan bijkomende toelichting en precisering. Zo bijvoorbeeld is het niet duidelijk of de vragenlijsten al dan niet voorafgaandelijk door het instituut, dan wel door de toetsers zijn ingevuld.

Op dit moment lijkt er binnen het ITAA geen norm te zijn die van toepassing is op het opzetten van een kwaliteitsbeheersingssysteem en ontbreekt het aan nieuws over de planning hieromtrent.

Tijdens het gezamenlijk onderhoud van 19 oktober 2023 heeft de Voorzitter van het ITAA evenwel bevestigd dat het aannemen van ontwerpnormen inzake kantoororganisatie en interne kwaliteitsbeheersing op de vergadering van de Raad van het ITAA van november 2023 staat geagendeerd.

***

De leden van de Hoge Raad dringen erop aan om hen op de hoogte te blijven houden over de werkzaamheden in de schoot van uw instituut op het vlak van de diverse ontwerpnormen (zowel inzake de vier wettelijke opdrachten, als inzake de interne kwaliteitsbeheersing, toepasselijk op de ITAA-leden), teneinde tegemoet te komen aan de dringende en rechtmatige verwachtingen vanwege de Hoge Raad ter zake.

Indien de documenten inzake de interne kwaliteitsbeheersing toch niet op korte termijn beschikbaar zouden zijn, vraagt de Hoge Raad niettemin om over het huidig kader voor de extern gecertificeerde accountants en belastingadviseurs op de hoogte te worden gebracht teneinde een eerste analyse te kunnen beginnen.

De Hoge Raad verzoekt het ITAA uitdrukkelijk om hem spontaan en regelmatig op de hoogte te brengen van de stappen die het ITAA onderneemt om dit dossier te deblokken en/of van de eventuele specifieke moeilijkheden die het ITAA hierbij ondervindt. Voor de Hoge Raad is het immers noodzakelijk om uiterlijk tegen begin 2024 een volledig zicht te hebben op de vooruitgang van onderhavig dossier, met inbegrip van de reeds ondernomen stappen en een precieze timing van de nog te ondernemen stappen.

Met het oog op transparantie wordt een kopie van dit schrijven overgemaakt aan de Minister bevoegd voor Economie en aan de Minister van Middenstand.

Wij kijken alleszins met belangstelling uit naar uw spoedige berichten.

Met voorname hoogachting,

Jean-Marc DELPORTE
Voorzitter